

Segédanyag Újvidék sötét árnyai

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

A séta címe: Újvidék sötét árnyai

Általános információk

Elsődleges témák: nehéz történelem és emlékezet, vallás és identitás, mítoszok, legendák és narratívák, igazság kontra értelmezés, állampolgári felelősség a múlt emlékezetében

Célközönség: 16–30 éves fiatalok, vegyes csoportok, előzetes tudás nem szükséges

Nyelvek: angol, francia, német, szerb, magyar, lengyel

Város / ország: Újvidék, Szerbia

Kiindulási hely: Újvidék, zsinagóga

Távolság: 7.8 km

Becsült időtartam: kb. 160 perc

- **A séta előtt:** 15 perc
- **A séta során:** kb. 130 perc
- **A séta után:** 15–20 perc

Szükséges eszközök: telefon, kényelmes cipő, zseblámpa és víz opcionálisan

Hozzáférhetőségi szint: közepes

Hozzáférhetőség

Állomás	Hozzáférhetőség	Hozzáférhetőségi alternatíva
1. Újvidéki zsinagóga	 Teljesen hozzáférhető, sík burkolat	—
2. Katolikus porta	 Teljesen hozzáférhető gyalogos terület	—
3. Ilije Ognjanovića utca	 Hozzáférhető gyalogos utca	—
4. Szabadság tér	 Teljesen hozzáférhető, sík tér	—
5. Podgrađe – Sötét holló	 Többnyire hozzáférhető, macskakővel és emelkedővel	Hozzáférhető útvonal elérhető a Beogradska utcán keresztül.
6. Erőd órája	 Közepes – emelkedős útvonal és macskakövek	A fő erődúton keresztül lépcső nélkül elérhető.
7. Föld alatti katonai galériák	 Korlátozott hozzáférhetőség, egyenetlen talaj, gyenge megvilágítás, szűk terek	A résztvevők a galéria bejáratánál maradhatnak, miközben a vezető értelmezést ad.
8. "Peti" legendája	 Többnyire hozzáférhető, egyenetlen erődbeli utak	Kövessétek a fő erődbeli útvonalakat a nehezebb terep elkerüléséhez.
9. A máltai kereszt rejtélye	 Többnyire hozzáférhető, macskaköves felületek	A fő gyalogos útvonalon keresztül hozzáférhető.
10. Alagút a Duna alatt	 Többnyire hozzáférhető, egyenetlen erődbeli terep	A hozzáférhető területek a kijelölt nyilvános útvonalról megtekinthetők.
11. Church at Tekije	 Mostly accessible, paved sidewalks	Accessible from the main road and pedestrian paths.

Segédanyag

Biztonság

A résztvevők biztonsága végig elsődleges. Az útvonal hozzáférhető közterületi utakon halad, de bizonyos helyszínek, például a Pétervárad-i erőd és a föld alatti galériák, egyenetlen terepet, kevés fényt és szűk tereket is jelenthetnek. A résztvevők kötelesek:

- mindig csoportban maradni, főleg kevésbé zsúfolt vagy zárt helyeken;
- követni a facilitátor vagy vezető utasításait;
- kényelmes, gyalogláshoz megfelelő cipőt viselni, kb. 5–6 km-es távhoz;
- vizet hozni és figyelni a folyadékbevitelre;
- szükség esetén telefonos zseblámpát használni.

A séta előtt

BA séta előtt a résztvevők megismerik az élmény fő témáját, céljait és felépítését. Rövid eligazítást kapnak, amely tartalmazza:

- a séta koncepcióját: emlékezet, mítoszok, rejtett narratívák;
- a várható időtartamot, távolságot és útvonalat;
- a biztonsági utasításokat és csoportszabályokat;
- a szükséges eszközöket: telefon, víz, kényelmes cipő, opcionálisan zseblámpa.

A résztvevőket arra is ösztönözzük, hogy:

- gondolják végig, mit tudnak már Újvidékről;
- reflektáljanak arra, hogyan emlékezünk és értelmezzük a történelmet;
- legyenek nyitottak a beszélgetésre, kritikus gondolkodásra és eltérő nézőpontokra.

A kíváncsiság felkeltésére használható egy nyitókérdés vagy rövid tevékenység.

Segédanyag

A séta során

1. állomás: Újvidéki zsinagóga – a virágzás és a szenvedés emlékezete

Facilitátori javaslatok

A szöveg felolvasása előtt kérdezd meg a résztvevőktől, milyen emlékeket őrizhetnek a történelmi épületek. Kérd meg őket, hogy figyeljék meg az építészetet, és gondolkodjanak el azon, hogyan változhat meg egy hely funkciója az idő során úgy, hogy közben megőrzi történelmi jelentőségét.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A 20. század elején épült újvidéki zsinagóga a város egyik legfontosabb zsidó örökségi helyszíne. Ma kulturális helyszínként működik, és megmutatja, hogyan őrizhetik meg a történelmi helyek a múlt közösségeinek emlékezetét, miközben továbbra is hozzájárulnak a kortárs kulturális élethez.

Reflexiós kérdések

- Hogyan őrizhetik meg a történelmi épületek a kollektív emlékezetet?
- Kapjanak-e a történelmi helyszínek új funkciókat, vagy maradjanak változatlanok?
- Miért fontos emlékezni azokra a közösségekre, amelyek már nincsenek jelen?

2. állomás: Katolikus porta – spirituális hatalom

Facilitátori javaslatok

Kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg a teret, és írják le, hogyan használják ma. Mielőtt bemutatod a történelmi hátteret, kérd meg őket, hogy gondolkodjanak el azon, vajon a valláshoz kapcsolódó közterek tükrözhetnek-e tágabb történelmi és társadalmi változásokat is.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Katolikus porta régóta fontos vallási és nyilvános tér Újvidéken. Az évszázadok során béke, konfliktus, újjáépítés és közösségi élet időszakainak volt tanúja, megmutatva, hogy a szent helyek gyakran a város tágabb történelmi narratívájának részévé válnak.

Reflexiós kérdések

- Hogyan lehet egy helynek különböző jelentése különböző generációk számára?
- Milyen szerepet játszanak a vallási helyszínek a történelem megőrzésében?
- Hogyan befolyásolják a történelmi események azt, ahogyan ma megtapasztaljuk a köztereket?

Segédanyag

A séta során

3. állomás: Ilije Ognjanovića utca – az első filmes üldözés

Facilitátori javaslatok

A szöveg felolvasása előtt kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg az utcát, és képzeljék el, hogyan nézhetett ki több mint egy évszázaddal ezelőtt. Bátorítsd őket arra, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan válhatnak hétköznapi helyek egyszerre történelmi események és fikciós történetek helyszíneivé.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

Az Ilije Ognjanovića utca Újvidék egyik történelmi utcája, amely átjáróiról és hagyományos építészetéről ismert. A szerb filmtörténet fontos részét is képviseli, mivel itt rögzítették az ország egyik legkorábbi játékfilmjének jeleneteit, összekapcsolva a mindennapi városi életet a kulturális emlékezettel.

Reflexiós kérdések

- Hogyan befolyásolhatják a filmek azt, ahogyan emlékezünk egy helyre?
- Válhat-e a fikció egy város kulturális örökségének részévé?
- Milyen történeteket mesélhetnek majd a jövőben a mai utcák?

4. állomás: Szabadság tér – rejtett konfliktusok

Facilitátori javaslatok

Kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg a teret, és beszéljék meg, milyen típusú nyilvános események szoktak ott zajlani. Ezután bátorítsd őket arra, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan hordozhatja ugyanaz a tér a konfliktusok, a politikai változások és a társadalmi átalakulás emlékeit is.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Szabadság tér régóta Újvidék politikai és társadalmi központja. Története során nyilvános ünnepegeknek, tüntetéseknek és politikai változások időszakainak volt tanúja, így olyan hely, ahol a kollektív emlékezet és az állampolgári élet ma is találkozik.

Reflexiós kérdések

- Hogyan őrizhetik meg a közterek a konfliktusok emlékeit?
- Miért fontos emlékezni egy város történetének nehéz pillanataira?
- Hogyan járulnak hozzá a közterek a kollektív identitáshoz?

Segédanyag

A séta során

5. állomás: Podgrađe – a múlt árnyai – sötét „holló”

Facilitátori javaslatok

Kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg Podgrađe szűk utcáit, udvarait és hangulatát. Bátorítsd őket arra, hogy gondolkodjanak el azon, miért kapcsolódnak bizonyos helyekhez legendák és titokzatos történetek akkor is, ha kevés történelmi bizonyíték áll rendelkezésre.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

Podgrađe a Péterváradi erőd alatt élő kézművesek, kereskedők és katonák településeként fejlődött ki. Idővel egyedi építészete és történelmi környezete helyi legendákat ihletett, megmutatva, hogyan válhatnak hétköznapi helyek a város folklórjának és kollektív képzeletének részévé.

Reflexiós kérdések

- Miért vesznek körül legendák bizonyos helyeket?
- Hogyan befolyásolhatja a folklór egy közösség identitását?
- Mi a különbség a történelmi bizonyíték és a helyi hagyomány között?

6. állomás: Az erőd órája – a részeg óra

Facilitátori javaslatok

A történet bevezetése előtt kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg az órát, és találgassanak, miért tűnnek szokatlanak a mutatói. Miután megbeszélték az ötleteiket, magyarázd el az óra gyakorlati célját és kapcsolatát az erőd történetével.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Péterváradi Óratorony Újvidék egyik legismertebb nevezetessége. Jellegzetes óráját úgy tervezték, hogy a hajósok a Dunáról is le tudják olvasni az időt, miközben maga a torony háborúknak, bombázásnak és a város újjáépítésének volt tanúja, így az ellenálló képesség és folytonosság szimbólumává vált.

Reflexiós kérdések

- Hogyan képviselhet egyetlen emlékmű egyszerre mindennapi életet és történelmi konfliktust?
- Miért válnak egyes nevezetességek egy város szimbólumaivá?
- Mit taníthatnak nekünk a történelmi emlékművek az ellenálló képességről?

Segédanyag

A séta során

7. állomás: Föld alatti katonai galériák – szellemvadászok

Facilitátori javaslatok

Mielőtt beléptek a galériákba, vagy beszélni kezdtek róluk, kérdezd meg a résztvevőktől, szerintük hogyan befolyásolják a föld alatti terek az emberek érzelmeit. Bátorítsd őket arra, hogy gondolkodjanak el azon, miért ihletnek az elhagyott vagy rejtett helyek gyakran mítoszokat, titokzatosságot és képzeletet.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Pétervárad-i erőd föld alatti katonai galériái az erőd védelmi rendszerének részeként épültek. Egykor katonai stratégiára és mozgásra használták őket, ma pedig fontos örökségi helyszínek, ahol a történelem, az építészet és a helyi legendák találkoznak.

Reflexiós kérdések

- Miért ihletnek gyakran mítoszokat és legendákat a föld alatti terek?
- Hogyan válhatnak történelmi helyek a titokzatosság szimbólumaivá?
- Milyen szerepet játszik a képzelet az örökség értelmezésében?

8. állomás: „Peti” legendája – mítosz kontra valóság

Facilitátori javaslatok

Kérdezd meg a résztvevőket, ismernek-e helyi legendákat a saját közösségükből. Mielőtt bemutatod a legendát, kérd meg őket, hogy gondolkodjanak el azon, miért mesélnek tovább olyan történeteket, mint „Peti”, még történelmi bizonyíték nélkül is.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

„Peti” legendája Újvidék kortárs városi folklórjának része. Bár történelmi bizonyíték nem támasztja alá, a történet megmutatja, hogyan hoznak létre a közösségek mítoszokat ismeretlen helyek magyarázatára, helyi hagyományok megőrzésére és a kulturális identitás erősítésére.

Reflexiós kérdések

- Miért mesélnek az emberek tovább helyi legendákat?
- Válhatnak-e a mítoszok a kulturális örökség részévé?
- Hogyan tudunk különbséget tenni folklór és történelmi tény között?

Segédanyag

A séta során

9. állomás: A máltai kereszt rejtélye

Facilitátori javaslatok

Kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg az erőd falába vésett szimbólumokat, mielőtt elmagyarázod a jelentésüket. Kérdezd meg tőlük, miért maradhatnak fontosak a szimbólumok akkor is, ha eredeti céljuk már nem teljesen érthető.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A máltai kereszt egyike azoknak a történelmi szimbólumoknak, amelyek fennmaradtak a Pétervárad-i erődben. Bár pontos jelentése ezen a helyszínen bizonytalan, tükrözi azokat a katonai, vallási és kulturális hatásokat, amelyek a történelem során formálták az erődöt.

Reflexiós kérdések

- Miért maradnak jelentésteliek a szimbólumok az idő múlásával?
- Hogyan lehet egy szimbólumnak többféle értelmezése?
- Mit mondhatnak el a szimbólumok egy város múltjáról?

10. állomás: Alagút a Duna alatt – láthatatlan rendszerek

Facilitátori javaslatok

Kérdezd meg a résztvevőktől, szerintük igaz-e a Duna alatti alagút legendája. Bátorítsd őket arra, hogy beszéljék meg, miért maradnak fenn a rejtett helyekről szóló történetek történelmi bizonyíték nélkül is.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Duna alatti alagutakról szóló történetek generációk óta Újvidék folklórjának részét képezik. Bár semmilyen bizonyíték nem igazolja a létezésüket, ezek a legendák megmutatják, hogyan válhatnak a szóbeli hagyományok és a helyi történetmesélés egy város kulturális örökségének és kollektív emlékezetének részévé.

Reflexiós kérdések

- Miért ihletnek történeteket és legendákat a rejtett helyek?
- Válhat-e egy történet az örökség részévé történelmi bizonyíték nélkül?
- Hogyan formálják a helyi legendák egy város identitását?

Segédanyag

A séta során

11. állomás: Tekije temploma – hó augusztusban

Facilitátori javaslatok

Kérd meg a résztvevőket, hogy figyeljék meg a templomot és környezetét, mielőtt felolvasod a szöveget. Kérdezd meg tőlük, hogyan őrizhetnek meg több történelmi és emlékezeti réteget azok a helyek, amelyek különböző kultúrákhoz és vallásokhoz kapcsolódnak.

Háttérinformációk a kulturális örökségről

A Tekijénél álló Havas Boldogasszony-templom olyan helyszínen található, amelyet oszmán és keresztény hagyományok egyaránt formáltak. Története és az „augusztusi hó” legendája megmutatja, hogyan járulnak hozzá együtt a történelmi események, vallási hiedelmek és helyi hagyományok Újvidék kulturális identitásához.

Reflexiós kérdések

- Hogyan képviselhet egyetlen hely különböző kultúrákat és hagyományokat?
- Miért kapcsolódnak legendák gyakran vallási helyszínekhez?
- Mit tanít ez a hely az együttélésről és a közös örökségről?

Segédanyag

A séta után

Teljes időtartam: 15–20 perc

Célok

Segítsd a résztvevőket abban, hogy:

- reflektáljanak történelem, mítoszok és kollektív emlékezet kapcsolatára;
- felismerjék a látható és rejtett örökség megőrzésének értékét;
- kritikus nézőpontot alakítsanak ki történelmi narratívákról és helyi legendákról.

Csoportszervezés

Kezdd rövid egyéni reflexióval, folytasd csoportos beszélgetéssel, majd zárd közös megosztással. Bátorítsd a résztvevőket, hogy tiszteljék a különböző értelmezéseket, és véleményüket a sétából vett példákkal támasszák alá.

Szükséges eszközök

- Öntapadós jegyzetlapok vagy jegyzetfüzet
- Toll

1. Tény, mítosz vagy emlék? 5 perc

Kérdezd meg:

„Melyik állomás készítetett arra, hogy elgondolkodj a történelem és legenda közötti különbségen?”

Kérj meg néhány résztvevőt, hogy magyarázza el választását.

2. A felszín mögé nézve 5 perc

Beszélgétek meg:

- Miért maradnak fenn egyes történetek generációkon át?
- Hogyan befolyásolják a mítoszok, ahogyan az emberek egy helyet látnak?
- Ugyanolyan fontos-e emlékezni a történelem nehéz részeire, mint a pozitívakra?

3. A rejtett történetek számítanak 5–10 perc

Kérd meg minden résztvevőt, hogy fejezze be:

„Egy rejtett történet Újvidékről, amelyre emlékezni fogok...”

Kérd meg őket, hogy osszák meg válaszaikat, majd beszéljétek meg, hogyan változtatta meg a kevésbé ismert történetek megismerése a városról alkotott képüket.

Zárás

Zárd azzal, hogy egy város megértése a nevezetességeken és ismert történelmen túlra nézést is jelenti. A rejtett történetek, nehéz események, helyi legendák és kollektív emlékezet mind mélyítik a kulturális örökség megértését, és kritikus gondolkodásra ösztönöznek arról, hogyan emlékezünk a múltra és hogyan értelmezzük azt.

Segédanyag

Hivatkozások

- Milković, V. (2001). Pétervárad legendán és valóságon keresztül. Újvidék. Elsődleges kutatás a föld alatti katonai galériákról és helyi rejtélyekről.
- Milković, V. (2007). Péterváradi erőd – a felfedezés kozmikus labirintusa. Újvidék. A 16 km-es alagútrendszer és a máltai kereszt rejtélyének elemzése.
- SyFy Channel / Pilgrim Films & Television (2011). Ghost Hunters International: „Army of the Dead” epizód. A Pétervárad alagútjaiban végzett paranormális vizsgálatok dokumentációja.
- Okrugic, I. (1881). A Havas Boldogasszony-templom, Tekije, egyházi feljegyzései. Az ökömenikus kegyhely és a félhold fölötti kereszt szimbolikájának krónikái.
- Az 1716-os péterváradi csata katonai archívumai. Savoyai Jenő herceg jelentései. Az oszmán erők vereségének és az „augusztusi hó” legendájának dokumentációja.
- Predić, U. (1905). A Szűz Mária vitatott ikonja. Az Almási templom feljegyzései a mozgás teológiai „helytelen” ábrázolásáról a szakrális művészetben.
- Totović, V. (1916). Az első hazai némafilm, A tolvaj mint detektív (Lopov kao detektiv) archívumai. Az újvidéki filmművészet úttörőinek és az Ilija Ognjanović utcai forgatási helyszínnek a feljegyzései.
- Második világháborús katonai feljegyzések, 1941–1944. Betonbunkerek építése az NDH hadserege által. A Kamenički park védelmi építményeinek történelmi dokumentációja.
- Milković, V. (1999). A Péterváradi erőd rejtélyei. Kutatás a „Peti” szörnylegendáról és a Duna alatti feltételezett alagútról.
- interjúk
- hírek
- közösségi média
- blogok